

Янішевський О. Л.,
аспірант,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка

**РЕАЛІЗАЦІЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ
У РОЗБУДОВІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ
ЯК СПОСІБ СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ГАРМОНІЇ**

Однією із основних функцій держави є захист та турбота про її громадян, зумовлена базовою потребою індивіда у безпеці, достатку та стабільності

як у матеріальній, так і ментальній площинах. Демократична держава, на відміну від інших форм організації суспільства, таких як автократія чи диктатура, покликана найбільш повно відповідати на усі вимоги критерію особистісної достатності базуючись лише і виключно на засадах гуманістичних цінностей у законотворенні та врегулюванні правових відносин.

Разом з тим, поняття демократичної держави є певним ідеалом, максимум якого є нездійсненим за рахунок онтологічної природи людини. Індивід, стикаючись з будь-якими рамками чи вимогами, зрештою намагатиметься вийти поза них або запропонувати власні через дію еволюційного рушія як інтегральної складової антропологічної онтології. У контексті громадян демократичних держав такі особистісні реакції та відповідні збурення позначаються у формотворенні різного роду конфліктів як з боку цивільних громадян, так і з боку представників органів управління державою.

Правові відносини, що регулюються відповідними державними органами згідно з суспільним договором (Конституція, правові акти, тощо), хоч і діють як гарантії безпеки та стабільності для особистості, але й водночас є «елементом і сферою відчуження» індивіда [1, с. 39]. У такому випадку бунтівником постає громадянин, котрому не до вподоби поточні умови проживання у державі та який прагне змінити суспільний договір для більшої відповідності власними потребам. Іншим прикладом поширеної проблеми демократичних держав є пріоритезація нею капіталістичної системи, а не гуманістичних цінностей, підміняючи поняття «потреби людини» на «інтереси системи» [2]. Такий приклад наглядно показує матеріалістичні прагнення державотворчих чи державорегулюючих керівників.

Відповідно стик інтересів особистостей за різним соціальним, економічним та політичними статусами зумовлював пошук ідеологічно-практичних методик вирішення такої конфліктності задля досягнення ідеального результату – гармонії людства. В українському академічному словнику «гармонія» визначається як «поєднання, злагодженість, взаємна відповідність якостей (предметів, явищ, частин цілого)» [3]. Таке визначення частково відображає один із домінуючих у сучасному філософсько-герменевтичному колі поглядів філософів античності, котрі виокремлюють атрибути «узгодженості», тобто «такого, що досяг єдності», та «доцільності» – «у якому правильно співвідносяться його частини» [4, с. 29]. Відповідно до функції демократичної держави, її ідеальність визначається її ж відповідністю до ідей понять «демократія» та «держава», що можливе лише за гармонійності усіх їх компонент.

Повертаючись до основоположного базису демократичної держави, ідеалом людських потреб є забезпечення достатнього виживання (матеріалістично-онтологічна площина) та проживання (екзистенційно-духовна площина). Існуючи на перетині двох вимірів – особистісного та соціального, досягнення обох є критичним для індивідуума. Любов, повага, толерантність, свобода слова та справедливість є засадничими гуманістичними цінностями, котрих прагне кожна людина, і тим паче очікує громадянин демократичної держави сучасності як винагороду за обмеження повної свободи дій в рамках укладеного суспільного договору.

Брак втілених гуманістичних компонент на законодавчому чи правовому рівні призводить до втрати довіри громадянина до держави: демократична держава перестає сприйматися такою на особистісному рівні й з часом переростає до соціальної дисгармонії. У такому випадку громадянин або піддається конформізму, що в будь-якому випадку виливається у зростаюче невдоволення з подальшою внутрішньою або зовнішньою революцією, або виходить з такого суспільного договору натомість кращого для неї (оформлення вторинного громадянства, переїзд до іншої країни, тощо) і нарешті може стати учасником революційних зрушень у державі задля забезпечення умов життя, що відповідають гуманістичному образу демократичної держави. У випадку подальших придушень тих чи інших гуманістичних засадничих принципів демократична держава втрачає свою сутність за визначенням: втрачається гармонійність між поняттям та визначенням, формою та сутністю.

Громадяни демократичного світу сучасності прагнуть побудови такого світу, що в повній мірі відповідатиме гуманістичним принципам любові, ненасилля, свободи, поваги, толерантності та справедливості. Яскравим прикладом такого бажання можемо бачити через приклад російсько-української війни. Наступ росії на Україну з подальшою ескалацією воєнних загроз усьому цивілізованому світу, а також сповільнена реакція Європи та Штатів, з одного боку, говорить про неспроможність демократичних країн, через страх, попереджувати загрози світового масштабу, а з іншої – про такі гуманістично-спрямовані цінності, які викликають щире нерозуміння самого бажання до антигуманних імперіалістичних амбіцій з боку агресора. У світобаченні демократичних країн Європи та Штатів конфлікти можуть вирішуватися через комунікацію на основі толерантності, поваги, любові та справедливості; усі питання вирішуються на гуманістичних засадах. Відсутність таких гуманістичних принципів на державному рівні у росії слугує прикла-

дом негармонійного суспільства, де тваринне за принципом сили превалює над моральним, людським.

Демократія як спосіб організації суспільства може слугувати прототипом досягнення не лише соціальної гармонії в межах самої держави, але й на світовому рівні, слугуючи прикладом-маяком для інших. Для цього важливо дбати про усі базові гуманістичні цінності, системно втілених у всіх площинах існування держави: суспільній, політичній, законодавчій, правовій та економічній. Втрата будь-якої компоненти може призвести не лише до дисбалансу у внутрішньому регулюванні демократичної держави, але й до втрати самої її сутності та функції забезпечення максимуму суспільного блага, заради якого, власне, демократія ідейно і задумувалась. Усвідомлення цінності гуманістичних принципів у соціальному житті є історичним та онтогенетичним надбанням цивілізованої людини, згідно з яким людина сучасності буде й надалі прагнути отриманих від нащадків усіх тих антропологічних благ, оснований на кращих моральних засадах людства. А отже, постійне вдосконалення демократичних держав як способу організації суспільства через найповнішу утилізацію гуманістичних цінностей в усіх її державних сферах допоможе привести її громадян до соціальної гармонії, що, у свою чергу, може слугувати прообразом гармонійного людства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дрозд Б. Ю. Форми і сфери відчуження людини: історико-філософська ретроспектива. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2025. Вип. 1. С. 34–43. DOI: <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2025.1.5>.
2. Фромм Е. Мати або бути? Харків: КСД, 2023. 304 с.
3. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980). URL: <https://sum.in.ua> (дата звернення: 28.09.2025).
4. Борець Ю. В., Шлімакова І. І. Гармонійність особистості у зв'язку з її індивідуально-типологічними властивостями. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки* 2018. № 1 (1). С. 19–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/shsesbs_2018_1_4 (дата звернення: 28.09.2025).